

Venäjän hyökkäys Ukrainaan heikentää ruokaturvaa

Jukka Aronen | 25.05.2022

Monet Afrikan ja Lähi-idän maat ovat pulassa, kun viljan ja lannoitteiden hinnat nousevat. Jos Euroopan unioni ja sen liittolaiset eivät tule apuun, empatia Venäjää kohtaan saattaa kasvaa.

Venäjän helmikuussa aloittama Ukrainan-sota on jo ehtinyt vääntää Eurooppaa uuteen asentoon, mutta konfliktilla on myös kauaskantoisia globaaleja seurauksia.

Yksi muutoksen merkeistä nähtiin maaliskuussa, kun Ukrainan maatalousministeri **Roman Leschenko** kertoi, että maan viljasadosta ollaan menettämässä noin puolet.

Yhdessä Venäjä ja Ukraina vievät noin kolmanneksen maailman vehnästä ja suuren siivun esimerkiksi maissista, ohrasta, rapsista ja auringonkukkaöljystä.

Kaksi kolmasosaa Ukrainan pinta-alasta on viljelysmaata. Suurimman alan viesyys-marraskuussa kylvettävä talvivehänä.

Nyt osa pelloista, satamista ja rautateistä on muuttunut sotatantereeksi, joten Ukrainan vienti muihin maihin kutistuu huomattavasti. Sama käy todennäköisesti Venäjän viennille, sillä maahan kohdistuvat pakotteet tekevät kaupankäynnistä vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Maataloustuotteiden viennin takkuamisella on suuri merkitys muille maailman maille. Yhdessä Venäjä ja Ukraina vievät noin kolmanneksen maailman vehnästä ja suuren siivun esimerkiksi maissista, ohrasta, rapsista ja auringonkukkaöljystä.

Globaali ruokaturva on jo valmiiksi heikentynyt

Kahden maatalousjätin viennin kuihtuminen tapahtuu huonoon aikaan maailman ruokaturvan kannalta.

YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön [FAOn mukaan](#) maailman ruokaturva- ja ravitsemustilanne alkoivat osoittaa lievää heikentymistä jo 2010-luvun puolivälissä. Tilannetta nakersivat etenkin konfliktit, ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden vaikutus maatalouteen ja taloudellinen eriarvoisuus.

Kovin isku koettiin kuitenkin keväällä 2020, kun maailma ajautui koronapandemian myötä erilaisiin sulkutiloihin.

”Esimerkiksi monessa Afrikan maassa suljettiin katumarkkinat ja estettiin ihmisiä liikkumasta. Tämä oli myrkkyä maissa, joissa jopa 80–90 prosenttia väestöstä saa tulonsa epäviralliselta sektorilta ja joiden kansalaiset elävät

kädestä suuhun ilman turvaverkkoja”, sanoo Länsi-Afrikan ja Sahelin ruokaturvaa ajavan SWAC-ryhmän pääsihteeri **Laurent Bossard**.

[YK arvioi](#), että pandemia oli pelkästään vuoden 2021 aikana pudottanut ylimääräiset 77 miljoonaa ihmistä äärimmäiseen köyhyyteen ympäri maailman.

Vehnästä riippuvaiset maat ovat köyhiä

Vehnä on kulttuurisesti tärkeä ruoka-aine erityisesti Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idän maissa, mutta sitä syödään myös muualla.

Ukrainan sodan aiheuttamat vientiongelmat heikentävät globaalia ruokaturvaa entisestään. Etenkin [vehnäkaupan hytyminen](#) tuo FAOn tilastojen mukaan monelle maalle vaikeuksia.

Vehnä on kulttuurisesti tärkeä ruoka-aine erityisesti Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idän maissa, mutta sitä syödään myös muualla.

”Esimerkiksi Länsi-Afrikassa vehnä ei kuulu perusruokavalioon. Vehnää kuitenkin tuodaan alueen maihin, koska siitä tehtyä halpaa leipää syövät kaikkein köyhimmät, pääasiassa kaupungeissa”, Laurent Bossard sanoo.

Peräti 26 maata tuo yli puolet vehnästään nimenomaan Ukrainasta ja Venäjältä. Suuri osa näistä maista kuuluu vähiten kehittyneiden LDC-maiden joukkoon.

Jemen tuo 40 prosenttia vehnästään Ukrainasta ja Venäjältä. Kuvassa miehet lastaavat ruokatarvikkeita Punaisenmeren satamakaupungissa Hodeidassa huhtikuussa 2022. Kuva: AFP/LK

Esimerkiksi Eritrea on sataprosenttisen riippuvainen Ukrainasta ja Venäjästä. Muita korkeasti riippuvaisia vähävaraisia maita ovat muiden muassa Somalia, Libanon, Egypti, Madagaskar, Tansania, Libya, Kongon demokraattinen tasavalta, Namibia, Djibouti, Senegal, Kamerun ja Mauritania.

Koronapandemia ehti jo korottaa hintoja

Vaihtoehtoisten vehnälähteiden löytäminen voi olla vaikeaa. [FAOn mukaan](#) Euroopan unionin ja Intian kyky korvata Ukrainan ja Venäjän tuotantoa on hyvin rajallinen. Kanadassa ja Yhdysvalloissa vehnävarastot ovat poikkeuksellisen pieniä huonon satovuoden takia.

Ukrainan sota heikentää myös lannoitteiden saatavuutta ja nostaa fossiilisten polttoaineiden hintaa.

Ukrainan sota heikentää myös lannoitteiden saatavuutta ja nostaa fossiilisten polttoaineiden hintaa.

Nämäkin muutokset osuvat herkästi Afrikkaan.

Venäjä on maailman suurimpia lannoitteiden tuottajia. Afrikan maat puolestaan ostavat lähes kaikki lannoitteensa, kuten urean, mantereen ulkopuolelta.

Afrikka on myös erityisen riippuvainen fossiilisista polttoaineista: kuljetukset hoidetaan maanteitse ja suuri osa sähköstä tuotetaan polttomoottorigeneraattoreilla.

Hinnannousut tulevat edellisten, koronapandemian aikana toteutuneiden korotusten päälle. Esimerkiksi Senegalissa leivän hintaa nostettiin 75 prosentilla pelkästään joulukuun aikana, Laurent Bossard sanoo.

”Nyt on mahdollista, että leivän hinta kohoaa moninkertaiseksi tulevina kuukausina.”

[FAOn tilastot](#) osoittavat samaan suuntaan. Kun kaikkien ruoka-aineiden inflaatiokorjattu keskihinta oli helmikuuhun mennessä noussut koronapandemian ensimmäisestä toukokuusta 50 prosentilla, Ukrainan kriisi on kiihdyttänyt vauhtia vielä siitäkin. Pelkästään helmi-maaliskuussa hinnat kohosivat 13 prosentilla.

Bossard on huolissaan Afrikan tilanteesta.

”En ihmettelisi, jos Dakarin kaltaisissa kaupungeissa nähtäisiin levottomuuksia, kun ihmiset suuttuvat hinnankorotuksista.”

Kriisien välinen kisa

Afrikan maiden tukalaa tilannetta voitaisiin periaatteessa lievittää kansainvälisellä avulla, mutta tässäkin matkassa on monta mutkaa.

Laurent Bossardin mukaan humanitaariseen apuun ja kehitysyhteistyöhön saattaa lähikuukausina ja -vuosina tulla selkeä lovi. Ukrainan kriisi on

nostamassa monen avunantajamaan ruoka-, energia- ja pakolaismenoja. Ne tulevat myös suuntaamaan enemmän rahaa puolustukseen.

Yksi potentiaalisista Afrikan tukijoista on Maailman ruokaohjelma WFP, joka jakoi ruoka-apuaan vuonna 2020 yli sadalle maalle ja alueelle 8,4 miljardin Yhdysvaltain dollarin turvin.

Huhtikuussa Suomi myönsi 26,1 miljoonaa euroa Ukrainan sodan kärjistämän ruokakriisin lievittämiseksi. Jemenin lisäksi apua ohjataan järjestöjen humanitaariseen työhön muiden muassa Syyriaan ja Somaliaan. Kuvassa naiset ja lapset noutavat järjestöjen ruoka-apuna vehnää, riisiä, öljyä ja sokeria Lahijin maakunnassa Etelä-Jemenissä maaliskuussa 2022. Kuva: Saleh Al-Obeidi/AFP/LK

Lähikuukausina nähdään, pystytäänkö humanitaarisen avun budjettia kasvattamaan vai tuetaanko esimerkiksi Ukrainaa muiden kohteiden kustannuksella.

Nyt [WFP varoittaa](#), että sillä on suuria vaikeuksia toimittaa apua 44 miljoonalle nälänhädän partaalla olevalle ihmiselle 38 maassa, koska avunantajamailta ei ole saatu riittävästi rahoitusta.

Lähikuukausina nähdään, pystytäänkö humanitaarisen avun budjettia kasvattamaan vai tuetaanko esimerkiksi Ukrainaa muiden kohteiden

kustannuksella.

Bossardin mukaan meneillään on jo ”kriisien välinen kisa”, jossa joudutaan tekemään vaikeita päätöksiä siitä, ketä avustetaan ja ketä ei.

Venäjän suosio kasvaa Afrikassa?

Muuttuneella humanitaarisella tilanteella on geopoliittisia seurauksia, ja se vaikuttaa myös Afrikkaan.

”Mutta ei välttämättä siten kuin Eurooppa haluaisi”, Laurent Bossard sanoo.

”Nyt kun Venäjän viljalaivoja ei enää nähdä Afrikan rannikoilla, osa afrikkalaisista tulee sanomaan, että tämä on seurausta siitä, mitä Eurooppa ja Yhdysvallat ovat tehneet. Tällaisia mielipiteitä näkyy jo sosiaalisessa mediassa.”

Bossardin mukaan olisi tärkeää, että EU, Yhdysvallat, Kanada, Japani ja muut avunantajat olisivat läsnä köyhissä maissa tukemassa näitä ruokakriisissä.

”Muutoin ne saavat kolauksen maineelleen, ja se olisi erityisen haitallista tässä maailmantilanteessa.”

Korvaavia lajikkeita vehnälle

Laurent Bossard ei osaa ennustaa, miltä ruokaturvatilanne näyttää vuoden päästä, mutta hän ei ole kovin optimistinen. Niin kauan kuin konfliktit ja ilmastonmuutoksen aiheuttama epävakaus jatkuvat maailmalla ja Afrikassa, ruokaturvan tilanne ei ainakaan parane.

Bossard syyttää ruokaturvan heikkenemisestä etenkin konflikteja. Esimerkiksi Länsi-Afrikassa on hänen mielestään epäonnistuttu kollektiivisesti. Viime vuosituhanen lopussa alkaneet levottomuudet Pohjois-Afrikassa ovat levinneet Sahelin alueelle ja sen jälkeen rannikon maita pitkin.

Nyt islamistit ja heitä vastustavat puolisotilaalliset joukot taistelevat keskenään heikkojen valtioiden alueilla. Maanviljelijät joutuvat jättämään peltonsa ja ajautuvat itsekin ruoka-avun varaan.

Bossard näkee uudessa tilanteessa kuitenkin myös mahdollisuuksia.

”Afrikan maissa on nyt mietittävä vehnäntuonnin järkevyyttä. Olisiko mahdollista korvata vehnää edes osittain paikallisilla lajikkeilla, kuten hirssillä ja maissilla? Afrikassa olisi kaiken kaikkiaan loistavat olosuhteet viljellä maata, jos vain konfliktit ja muut onnettomuudet eivät vyöryisi alueelle kerta toisensa jälkeen kuin tsunamit.”

Lue lisää: [Aseelliset konfliktit heikensivät maailman ruokaturvaa](#)

Lue lisää: [Amerikoista tuotuja ruokakasveja tulisi hyödyntää monipuolisemmin](#)